

Eguzkialdeko haize horiek...

Zergatik idatzi, giro honetan, M.-ren liburu hontaz? Gure Herriaren egoera honetan hau idaztea ez ote da izango benetan lan egin nahi ez dutenen espekulazio elegante bat besterik? Ezin geldi nindeke nere buruari galdera hau egin gabe. Hori egin gabeko sosegua, gezurrezkoa bait litzaidake.

Bainan, gezurra baldin badirudi ere, zerbait pentsatu ondorenean idazle bezala egin dezakedan lanik konkretuenetakoa dela uste dut. Ta horrexegatik praktikoena. Hau bi arrazoigatik.

Euskal Herriko idazle ta pentsalari batentzat euskeraz idaztea lehen konprometitze bat da. Euskeraz idaztea hautamen bat egitea da, erderaz egitea den bezalaxe.

M.-k bere "Sobietiar Marxismoan" (Soviet Marxism) gure euskaldun-arterako ere oso inportantea den arazo bat planteatzen du. Hori aipatzea ta pentsatzea ez dut uste iheskeria bat litekeanik.

Lan honetarako M.-ren hiru liburu irakurri ditut: "Sobietiar Marxismoa", "Dimensio bakarreko gizona" eta "Eros eta zibi-

lizazioa". Horietatik lehendabizikoa bakarrik estudiatu dut. Penaturik nago "Arrazoa ta erreboluzioa" izenekoa irakurtzerik ahal izan ez dudalako. (Guretzat, Euskal Herriaren belaun galdu honentzat, beta izatea da loteriarik handienetakoa). Ta pena dut ez irakurria, lan honetarako beste bi liburuak baino premiagokoa nuelako.

Aurrez aurretik M.-rekin desengainamentua izan dudala aitor dezadan. Filmekin gertatzen dena gertatu zait neri ere. Adiskideek dizute: ikus halako filma, ezin hoberik. Orduan esperantzaturik ba zoaz filma ikustera, bainan filma ez zen zuk espero zenduen bezain ona. Beste horrenbeste gertatu zait neri ere M.-rekin.

Hala ere aurre-iritzirik gabe hurbildu nahi nuke M.-rengana. Ta ba da aurre iritzi franko.

Hemengo zenbait marxista "ortodoxoentzat" (komunismotik at sortu diren marxismoaren ortodoxia berrietaz ari naiz noski) M. filosofari burges txiki bat edo marxismoaz alegiazko zientzia egiten duen norbait da. Komunista ortodoxoentzat M. sozialdemokrata bat eta amerikanoen morroi bat besterik ez da, inoiz Frantziako Duclos buruzagi komunistari irakurri izan diodanez. Beste batzuentzat berriz, *Ramparts* Estatu Batuetako ezkertiar aldizkarian irakurri izan dudanez, M. "erreboltaren metafisikoa" da.

Baita ere, ba dira marxismo ortodoxoaren aurka argitara den azken liburuaren zai egoten direnak. Hauek berehala baliatzen dira M.-rekin delako marxismo horri parre egiteko.

Eklektikoa banintz, ez bat eta ez beste esanaz elegante gedituko nintzake. Hori ez da ordea nere asmoa.

Gure filosofoak "Sobietar Marxismoa" liburuan gure egunetako problemen artean inportanteenetakoen baten analisisa egiten du. Egia da liburu hau 1958-gn. argitara izan zela. Bainan 1963-gn. frantsesera itzulikatutakoan, egileak berak, ez dagoela aldatu beharrik dio. Orduz geroztik beste sei urte pasa dira. Sei

urte hauetan aztertzen duen gaiarentzat gertaera latzak izan dira. Hala ere liburuak —gaiak esan nahi dut— behinere baino gaurkotasun handiagoa du. Bai nazio arteko arazoetan, bai gure artean ere. Horregatik liburu honen irakurketa besterik ez dut egingo oraingoan. Irakurketa laburra. Egunen batean irakurketa hau pentsatzeko asmoa dut. Liburuaren irakurketa inportantea deritzat, gaiaren planteamentua zehaztuta aurki dezakegulako. Ta hori M.-k liburu honetan ematen dituen iritziekin ados izan edo ez. Aurrera joan baino lehenago argi utzi nahi nuke, beraz, benetan interesatzen zaidala gaia. Ta gai hontaz pentsatzeko M.-ren liburu bide bat dela. Besterik da bide hori zuzena edo okerra izatea. Nere iritzian, era batera edo bestera, zehazki gaiaren muinera naramaki. Aski dut.

1.—Elburu horretarako bideak

Marxismoaren egitura dialektikoak dionez proletargoa industrialaren erreboluziogintzak bakarrik bete dezake bide hori, transizio hori. Izan ere, transizio horretan elkartzen dira zibilizazioaren aurrerapena ta proletargo industrialaren erreboluziogintza. Bainan poletargoaren erreboluziogintzak klase guziak deuseztatu egingo ditu ta, horrexegatik, proletargoa bera ere klase bezala hil egingo da.

Kapitalismoaren benetako eboluzioak, ordea, elkarganatze historiko hau gainditzeko beste modu bat azaldu du: proletargoak klase erreboluziogile izateari utzi eraziko dion burrukan dauden bi klaseen arteko erlazioaren aldaketa fundamental bat sortu dela. Posibilidade hau da, behar bada, inportanteena sobietiar marxismoaren eboluzioarentzat.

Posibilidade hontaz marxismoa ohartua zegoen. Baina aldakorra ta epe motzekoa izango zelakoan zegoen. Gauza dife-

rente gertatu da ordea. Nazio industriatsu aurreratuetan, kapitalismoaren eboluzioak luzarora, proletargoa klase burrukara baino gehiago klase-arteko kolaboraziora bultzatzen badu, marxismoaren kategoria tradizionalak ez dute lekurik. Orduan, historiaren baitan beste epe bat hasten da ta marxismoak sozialismorako bi-deak birdefinitu beharko ditu, ta epe horretarako estrategia bat pentsatu.

Marxek dionez historiaren epe berria aurreko epearen "hala-beharrezko ukazioa" da, epe berria aurrekoaren egitura sozialek halabehartzen dutelako.

Denok dakigunez, Marxen iritzian proletargoa klase erreboluziogile bezala organizatuko da ta sistima kapitalistaren baitan honen hilobiaratzaile izan beste eginkizunik ez du izango.

Bainan kapitalismoak normalki bizitzen jarraitzen badu, eta langileen bizimodu-maila altxatzen badu, gerta daiteke hauek sistima kapitalistaren elementu bat izatea, bainan honentzat positibua izan daitekean zentzu batean.

Marxek ikusi zuen hori. Horretarako distinzio bat egin zuen: proletargoaren benetako interesaren eta berehalako interesaren artekoa. Distinzio hau estrategia ta taktikarenaren artekoarekin bat egiten da. Proletargoa objetibuki klasea izan arren, honek hasieran ez du errealidade horren kontzientziarik. Hori egiago zen, behar bada, egun haietan, gaur baino. Horregatik, errealidade horretan, proletargoaren heldutasun-eza ikusten zuen eta hutsune hori langile klasea radikaltzeak beteko zuela uste zuen. Ekonomiaren harreman sozialak berak, bere eboluzioan garrasten joango zirenez, sor-araziko zutela proletargoaren kontzientziaratze hori.

Bainan finean Marxek, bere "Kapitala" liburuan, errealidadeaz gehiago oharturik, bi konzeptu berri sartu zituen. Batetik, kapitalismoak bere heriotza uxatzeko bere baitan "kontrajoerak" sortuko zituela. Bestetik, ba zirela bere analisisian "bazeritutako faktoreak" (nekazaritza esate baterako).

“Kontrajoenen” eztabaida marxismoan nagusienetakoa da “inperialismoaren” eta “finantza kapitalaren” dotrinekin.

Dotrina hauek 1900 inguruan kapitalismoa etapa berri batean sartu zela diote. Bainan datu honetatik bi interpretazio sortzen dira. “Erreformista” da bat. Bernstein izango da interpretazio honen teorikoa. Honek dionez, proletargoak kapitalismoaren baitan bere ekonomia ta politika bizimodu-maila hobe dezake, ta sozialismoa medio legezko ta baketsuen bitartez jaso dezake. “Ortodoxoa” da bestea. Lenin izango da honetan.

Leninismoak bere agerketa marxismoan bi faktorek bultzata egingo du: 1.—nekazariak marxista teorian eta estrategian sartu ahal izateko. 2.—inperialismoaren garaian kapitalismoaren eta erreboluziogintzaren joerak birdefinitu ahal izateko.

Teoria honek —Leninenak alegia— 1900 inguruan sortutako kapitalismoaren etapa berria aldakorra ta ahula dela zion. Marxismoaren interpretazio “ortodoxo” honek kapitalismoaren ahalmen politikoak eta ekonomikoak baztertu egiten ditu, eta baita proletargoaren aldaketa ere.

Leninek “ekonomikeriaren” kontra eta masaren berekasako ekintzaren kontrako burrukarekin, proletargoari “klase kontzientzia” kanpotik ekarri behar zitzaiola esatearekin, proletargoa erreboluziogintzaren suieta izatetik gai izatera pasatzen ari zela nabaitzen zuen. Hortik abangoardiaren ideia, hortik antolamentu erdikoituaren beharra.

Era honetara leninismoaren estrategiak, hitzetan ukatzen zuena, egiteetan ametitzen zuen: erreboluziogintzaren eragile (suieta) ta gai (objetu) baldintzetan aldaketa sustraiko bat izana zela.

Hilferding-ek —1910'gn argitaratutako *Finanzkapital* liburuan— izan zen aldaketa hau marxismoaren funtzioan interpretatu zuena. Honentzat kapitalismoa monopolioratuz doa. Posible izango zaio honela sistima kapitalistari bere kontradizioak menderatzea. Hilferding-en iritzian kapitalisten nazioarteko planifika-

zio honek liberalismo demokratiarren heriotza eskatzen du eta baliogo gizatiarren ordean abertzalekeria ta kaisarkeria burrukalaria ezartzea era berean. Bainan Hilferding-ek ez zituen bere teoriatik ondorio guziak atera. Mendebale aurreratuan gertatutakoek Marxek definitu zuen kapitalismoaren egitura aldatu egin dute. Marxistek ziotenez mendebaleko Estadu horien artean etsaigoa sortuko zen eta orduan langile bizimodu-maila altxatzea (eta horregatik bere interes berehalakoa ta benetakoa diferentziatzea) posible egin zuten produktibidadea ta gainontzeko teknika lertu ta hautsi egingo zuten. Bainan Sobieten Batasunaren izanak berak isildu ditu etsaigo horiek.

Esandakoagatik komunistek lehen gerla nagusiaren ondorenean integratu gabeko langileetan eta nekazarietan finkatu beharra izan zuten. Hauek azaldu dira, erreboluziogintzarako eragile bezala. Eta hau —marxismoak esandakoaren kontra— erreboluzioa gutxi industrietutako nazio atzeratu batean gertatu zelako.

2.—Haiek beren buruaz diotena

Marxistek erreboluzioa kapitalismoa heldu ta osatu zen nazioen batean lehertuko zela uste zuten. Erreboluzio hau kapitalismo heldu horren halabeharrez langile klase kontzientziaratuak egingo zuela. Hori ordea, ez da horrela gertatu. Erreboluzioa Herri gibelatu batean gertatu da.

Aurreneko urteetan Lenin Alemaniako erreboluzioa lehertu zai egon zen, ez bait zuen posible ikusten sozialismoa Herri gibelatu batean jasotzerik Herri aurreratu bateko erreboluzioaren launtzarik gabe.

Alemaniako Erreboluzioa menderatua izan zenean, ordea, Leninek bere ondorioak atera zituen. Orduz geroztik sobietiar marxismoa bikoitasun batean bizi da. Batetik —marxista izaten jarrai

nahi duenako— mendebaleko Herrietan langile klasearen egituraren aldaketak ukatzen ditu eta klase hori erreboluziogile bezala begiratzen jarraitzen du. Baina bestetik Sobieten Batasunak sozialismogintzarako hartu dituen neurri guztiak mendebaleko langile klaseak bere erreboluziotasuna galdu balu bezala eta kapitalismoa sendotuz balihoa bezala hartu ditu.

Horregatik —Leninek zionez— Errusian sozialismoa jaso ahal izateko lehendabizi estatuaren kapitalismoa altxa behar, hau gabe bestea ez bait da posible. Horregatik —baita ere— sobietar Estadia luzaroan estatu kapitalistekin batera bizi beharrean aurkituko da. Mendebaleko estatu kapitalistek klase-arteko bakea sortzeko langile klaseari zenbait abantail eman beharrean aurkitu ziren. Horretarako Herri gibelatuen esplotazioa —inperialismoa— sendotu zuten. Teoria honekin Lenin Hilferding-en tesiara hurbiltzen da (hau da Herri inperialista aurreratuetan kapitala ta lana bateratzen dituen nazio interes bat sortzen dela).

Gauzak honela, erreboluzioak bi sustrai izanen ditu. Inperialisten arteko etsaigoa batetik —horretan finkatuko da sobietar Estadiak bizitzen jarrai ahal izatea—, eta eguzki-aldeko ta hirugarren munduko nazioen erreboluziogintza bestetik. Sobieten Estadiak protxu atera behar dio, beraz, inperialisten arteko etsaigoari, honela bakarrik izango zaio posible nazioa industariatzea.

Hemendik dator “sozialismoa lehendabizi Herri bakar batean” dioen teoria ta jokabidea. Baina sobietar marxismoak Herri aurreratuen proletargoak erreboluzioa egingo duela baldin badio ere, hori ez dela gertatuko uste balu bezala jokatu du. Stalinen estrategia guzti horretan finkatzen da. 1935-gnez geroztik jaiotako “fashismoaren kontrako fronte bateratua” errealidade hori ezagutzeko pausu berri bat da. Era horretara alderdi komunistek “programa minimo” bat onhartzten dute eta burges-demokratiar estatuaren joku-arauak errespetatzeko prest daude.

Bigarren gerla nagusiaren ostean, inperialisten arteko etsai-

goak isildu egin ziren sobietarrei frente bateratu bat presentatzeko. Ondorio bezala gertaera honek Jdanoven dotrina sortuko du. "Bi alorren" dotrina da. Dotrina honen bitartez inperialisten batasuna, oraingoz, Sobieten Batasunarenganako burrukak inperialistek beren artean duten burruka menderatzen duela esanaz esplikatzeko da.

1949-gnez. geroztik mendebaleko komunistak "frente bateratuaren" politikara bueltatuko dira berriro. Behin bitartean, eguzkialdeko komunistek gogorrera joko dute. Izan ere Stalinen garaian bi aldetako komunisten politika ez zen behinere ondo koordinatua izan. Hala ere sobietiar marxismoaren tesi ofiziala kapitalismoaren krisi jeneralak da. Kapitalismoaren azken hatsa inperialismoa izango da. Bainan inperialismoak bezala funtzionatzerik ez du izango ta horregatik sortuko da inperialisten arteko etsaigoa.

Kapitalismoaren krisi jeneralak ez du esan nahi berehala hil eta giro erreboluziolariren bat sortuko denik. Krisi hori historia-
ren epe luze bat dela besterik ez.

Epe luze horretan Sobieten Batasunak bere burua industriatu egin behar du, gibelatua zegoen nazioa Estatu kapitalista aurreratu mailara heldu arte. Horregatik kaltegarria litzake Sobieten Batasunarentzat estatu inperialistek gerla egitea. Gerla honek inperialistak bateratu egingo bait litzake, eta Sobieten Batasunak bere burua industritzeko premiazkoa du inperialisten arteko etsaigoa, honek bakarrik ematen bait dio arnasa ta beta sobietar industritzeari. Era honetan "sozialismoa lehendabizi Herri bakar batean" eta "bake koesistentzia" sobietiar marxismoaren muin muinean sortzen dira. Bi burruken artean —inperialisten artekoa eta hauena sozialismoaren kontrakoa— giro bakoitzean errealitatea esplikatu ahal izateko, bateri edo besteari emango zaio nagusitasuna.

Sobietar marxismoaren kontradiziorik handiena kapitalis-

moaren estabilizazio iraunkorrek sor erazten du. Horregatik sobietiar marxismoaren mintzamoldea erreboluziolaria izan arren, honek ez du erreboluziorik espero mendebaleko langile klase aurretuetatik. Honela mendebaleko alderdi komunistek sozialdemokrazia ezkertiar baten papera egiteko joera dute.

Inperialismoaren sendotzearekin kapitalismoaren estabilizazioa iraunkorragoa bihurtzerakoan, liberalismoak atzera egin du ta kaisarkeria sendotu egin da. Honela mendebaleko alderdi komunisten joera zerean egongo da: lehendabizi burges demokrazia berpiztean. Horretarako burges demokratiarrekin aliatu nahiko dute.

3.—Arrazoiketa berria

Sobietiar gizartea, kriterio hauekin jasotzen ari da:

a) Erabateko industriadun, produzioaren jabe goa herritar-tuaz, batez ere "A" sailari (lan tresneriaren produzioari) nagusitasuna emanaz.

b) Nekazaritzaren kolektibizatze progresibua, koljoziar jabe goa estaduaren jabe goan bihurtuaz.

d) Lanaren mekanizatze jenerala, formazio "politeknikoa" hedatuaz, hiriko ta baserriko lana "berdindu" ahal izateko.

e) Bizimodu-mailaren altxatze progresibuz bainan "a" ta "b" puntuei menderatuaz.

f) Lanerako moral berri bat sortuaz, "emulazio sozialista" deritzaiona, eta traszendentzia guzien ukazioa ("sobietiar errealismoa").

g) Estaduaren, alderdiaren eta lantegien bulegokrazia gordeaz, orain arteko puntu guziak bete ahal izateko.

h) Honela lortutakoaren partiketaz.

Honela pentsatzen du sobietiar marxismoak sozialismotik ko-

munismora pasatzea. Transizio hau dialektikoa izanen da noski. Kontradizioen dialektika. Kontradizio hauek sobietiar Estaduak lehertu gabe menderatu ahal izango ditu, berak zuzentzen duen ekonomia sozialistaren bitartez. Sistimaren baitan kontradiziorik gogorrena indar produktibuen haziketaren eta hauei buruz produktio-erlazioen atzerapenaren artean egongo da. Bainan administrazio-bidez menderatuko da kontradizio hau. Komunismorainoko pausu neurtu hau estabilizatutako kapitalismoarekin "koesistiturik" emanen da. Gertaera honek sistimatik at sortuko dituen kontradizioak nazio kapitalista aurreratu batzuetan lehertuko den erreboluzio sozialistak konponduko ditu. Baina hau epe luze baterako da, behin bitartean sobietiar Estaduak behar bezala industriatu ta indartu ahal izateko Estadu kapitalistekin bakean bizi behar du. Horregatik kapitalisten arteko etsaigoak astinduko ditu eta hauetan esperientzia erreboluziogileak uxatu egingo ditu.

Esan dugun guziak ekonomia herritartzea baino zerbait gehiago adierazten du.

Zerbait naziokotzea, behetik baseak naziokotutakoa kontrolatzeko mediorik ez badu, erabaki tekniko bat besterik ez da. Eta basiaren kontrol hau sobietiar Estaduan aurkitzen ez denez, Estadu honen eraketa zapaltzailea egiten da. Baina aurrerapen teknikoak eta produktibitatea ugaritzeak sistimaren eraketa zapaltzaile honi kontra egiteko joera du. Kontrajoera hauetaz kontzientziaratzeta Stalinen ondorengo garaietako liberalizazioan agertu da. Delako liberalizazio hau ulertzeko ezin ahaz daiteke sobietiar Estaduak bere industrietan azkarragatik mendebaleko Estadu aurreratuen liberalismo garaia saltatu duela. Hortik dator sobietiar sistimak liberal kutsuko joeren kontra duen burruka.

Liberalismoak dionez, gizabanakoaren interesak ta guzien interesak egokitu egin behar dute. Aurrerapen teknikoak elkarren artean etsai diren bi joera sortu ditu. Batetik gizabanakoari denbora ta indar libre gehiago eman dio, bainan bestetik konformis-

moa ekarri du. Era hortara gizabanakoak bere izantasuna zabaldu beharrean aurrez emandako araua errespetatu egin behar du. Gizabanakoaren interesa ta interes orokarra ez dira beraz egokitu. Liberalismoak ziona amets hutsean gelditu da.

Problema hontaz Urrileko Erreboluzioak "produzioko erlazioen" eta "indar produzitzaileen izaeraren" arteko egokitasun bat altxa zuela dio sobietiar marxismoak. Honela altxatako gizartea, teoria marxistaren sentiduan definitutakoa, egiaren eta gezur-raren arteko neurri bakarrean bilakatzen da.

Gizabanakoaren interesaren eta interes orokarraren arteko desegokitasuna sobietiar estaduan Urrileko Erreboluzioaz geroztik deuseztatua izan dela ez da egia. Baina sistimatik kanpo desarrazoia dirudiana sistimaren baitan arrazoizkoa izan daiteke. Izan ere sobietiar marxismoak ez du zerbait esaten duanean benetaketasunik eskatzen, aurrez-eman den egia bat bete beharra baizik. Esaten duanaren balioa pragmatikoa da, logikoa baino gehiago. Sobietiar marxismoak esandakoaren "egia" ondorioetan dago. Era hontara sobietiar hizkuntza ofiziala mendebalekoen kidekoa da, hauekin batera masa-gizarteetako hizkuntzaren gain-beherakadan parte hartzen bai du.

Esaerak, ezagutu erazteko balioa galtzen badute, eta efektibitaterako medio bilakatzen badira, hizkuntza hori magikoa egiten da. Hau, bere burua logikotzat jotzen duen sobietiar marxismoarentzat absurdu bat da, baina base objetibu bat du: Marxen teoria bete nahi badu, sobietiar marxismoak populu gibelatu bat "errealidadean" dena izatera ekarri behar du! Honela Marxen hizkuntza rito bat bezala gordetzen da. Marxen teoria, horregatik, sobietiar marxismoaren ideologian bihurtzen da, baina ideologia berezian. Izan ere ideologia hau ez da kontzientzia faltsu bat, faltsetate "objetivo" baten kontzientzia baizik. *Oraingo egoera* da faltsua, ta Sobieten Batasunaren eginkizun historikoa faltsetate honen zuzenketa da.

4.—Sozialismoa Herri bakar batean?

Ikusi dugunez sobietiar Estaduaren jaiotza ta hazitze anormalek Sobieten Batasuna Estadu zapaltzaile bihurtu dute. “Sozialismoa Herri bakar batean” dion dotrina izan da zapalketa hau neurri handi batean justifikatu duena. Dotrina hau dela ta, sobietarrak sozialismoaren nazioarteko mailara pasatzeaz mintzatzen dira. Baina, Marxek dionez, klaseen burruka nazioartekoa da, ez da bidezkoa beraz nazioarteko mailara pasatzeaz jardutea. Sobietiar marxismoak ordea erreboluzioa estadu kapitalista aurreratuetan garaile ez izatea justifikatu behar du. Eginkizun hori “bi alorren” dotrinak betetzen du. “Kapitalista” den alorra batetik eta Sobieten Batasunak gidatzen duen “sozialisten eta demokratiarren” alorra bestetik. Naiz eta “errealidadean” sozialista alorrekoa izan mendebaleko proletargoa, geografiari dagokionez inperialisten alorrean itxita dago, ezin ditzazke beraz, horregatik, bere benetako interesak defendi. Eginkizun hori sobietiar alorrean bildutako nazioena da. Horregatik Marxek zion benetako interesen eta berehalako interesen arteko burruka bi alorren dotrinan, nazioarteko bi multzoen arteko burrukan bilakatzen da. Honela problema sozialak politiko bihurtzen dira. Horregatik mendebaleko proletargoaren klase interesek ez dute sobietarren laguntzarik aurkitzen Sobieten Batasunaren interesen kontra ez baldin badoaz baizik. Ez da bidezkoa, orduan, klaseen burruka nazioarteko mailara pasatzen dela esatea, egokiagoa da burruka hori nazioarteko politika burruka bat bihurtzen dela esatea. Marxismoaren xedeak, indar produktibuen eta hauen eraketaren usantzaren izaera zapaltzailearen arteko etsaigoa deseztutakoan beteko dira. Eta erreboluzioak lan tresneriaren kontrola langilepean jartzen ez badu, bere izaeran, kapitalisten kidekoa izaten jarraituko du. Indar produzitzaileen eta hauen eraketa ta usantza zapaltzailearen arteko etsaigoa ta desegokitasunak Sobieten Batasunaren barne politikan ta atzerri

politikan kontradizioak sor erazten ditu. Atzerrikoen artean, esate baterako, Sobieten Batasunaren segurantza nazionalaren eta politika sozialistaren arteko desegokitasunak.

Sobietiar Estadia kapitalista Estaduez inguratuta jaiotzeak eta hazitzeak, Estadu horretan sistima zapaltzaile ta errepresibu bat sor erazi du. Baina sistima zapaltzaile honek berak sendotu du kapitalisten arteko batasuna. Mundu guzian erreboluzio sozialista leher dadin derrigorrezkoa da inperialisten arteko etsaigoa sortzea. Horretarako Sobieten Batasunak "bake koesistentzia"-ren politika sendotu behar du. Politika honek bakarrik sor erazi bai lezake inperialisten arteko etsaigoa, ta orduan bakarrik akaba daiteke "sozialismoa Herri bakar batean" dotrinaren marxismoa-renganako kontradizioa.

5.—Hango Estaduaren dialektika

Marxismoak dio, anarkismoaren kontra, sozialismogintzaren lehen epean Estadia gorde egin beharko dela, baina sozialismogintza aurreratzen den neurrian hil egin beharko duela, batez ere alde zapaltzailean. Besterik gertatu da sobietiar marxismoan. Han estadia ahuldu egin beharrean sendotu egin da. "Anormalitate" hau estadu kapitalista etsaiek inguratuta egon dela esanaz justifikatzen du sobietiar marxismoak.

Kapitalista inguratze honek sobietiar Estadia sozialismotik komunismora pasatzerakoan zutikan jarraituko duenez, estadia ahuldu ta ezeztatu beharrean lehenago bezain sendo segiko du pausu horren ondorenean ere.

Estaduaren desarroloan inportanteena ez da bulegokrazi gobernariak dituen abantailak, honen agintearen basia ta hedaketa baizik. Bulegokraziak iraun egin nahi du. Bulegokraziaren

baitan talde diferenteen artean burruka bat ba da. Sobietiar Estaduak bere gizartearen baitan kontradizioak ametitzen dituela ikusi dugu. Kontradizio horiek lan sozialistaren eta jabego era diferenteetatik sortzen direla dio. Dudarik gabe, Konstituzioak dionez, lan tresneriaren jabegoa herritartua dago, Herriarena da, baina herritartua egon arren ez du Herriak hori kontrolatzen. Hau honela bada, inportanteena ez da jabegoa, kontrola baizik. Bi kontrol suerte bereizi behar ditugu: tekniko-administratibua ta soziala. Biak bat lirake jabegoa ta kontrola bat izango balira. Baina ez da horrela.

Sobietiar dotrinak dionez Alderdia da gizartearen kontrola duena. Alderdiaren agintea noraino heltzen den ikusi behar dugu.

Herriaren kontrolik ez dagoenez bitatik bat:

—edo bulegokraziaren barruan talde berezi batek gainontzeko guziak menderatzen ditu;

—edo bulegokrazia bera da “klase” bezala gaintasuna duena. Azkeneko hau da aztertuko duguna.

Ba dirudi bulegokraziaren baitan ez dagoela gainontzekoak menderatuko dituen talde berezirik. Bulegokraziaren buruzagitza bera da aldatzen dena. Ekonomia ta politika bulegokraziaren errepresentatzaileek osatzen dute (ekonomiarenak, ejerzituarenak, alderdiarenak). Bakoitzak gainontzekoak menderatu nahi ditu baina joera honen kontra bi indar agertzen dira: Plana batetik eta bulegokrazia guziak duen izialdura bestetik. Izialdura hori igarri ezin daitekean bortxakeriaren aplikazio erdikoiratu ta metodikoa da. Kondairak erakusten duenez aurrelari edo atzerakoia izan daiteke.

Sobietiar Estaduan izialdurak bi alde ditu: teknikoa ta politikoa. Alde teknikoak efikazia-eza guzia zigortzen du, politikoak konformagaitza den guzia.

Era hontara sobietiar bulegokrazia oinarririk gabe kausitzen da bere interes propioei iraun erazitzeke; populutik at agintea

duen klase bat da, baina politika jeneralera egokitu beharrean aurkitzen da. Politika jeneral hau, interes jeneral hau, ordea, ez da guzien eta bakoitzaren interesekin bat egiten, konzeptu ideologiko bat besterik ez da.

Estadua benetako interes kolektibuaren manifestazioa da, baina "oraindikan" berak zuzentzen duen populuaren interesekin ez da bat egiten: berehalako interes hauek interes kolektibuarekin ez dira bat "oraindik". Estaduak errepresentatzen duen gizartearen eta gizabanakoaren arteko desegokitasuna agertzen da hemen.

Sobietiar Estaduak uste du, produktibitatea indartzearekin, Estatu kapitalisten alderantzian, ahalmendua dagoela desegokitasun hori zuzendu ta konpontzeko.

6.—Basiak ta egituragaina. Errealidadea ta ideologia

Marxismoak dionez Estadua egituragain bat da. Basiak halabehartzen eta zehazten du Estadua. Baina honek ba ditu basia gaintzen dituen elementoak eta neurri handi batean beregaintasuna izatera iritxi daitezkeanak.

Basiari buruz Estaduak bi eratara joka dezake: ekonomiaren desarrolloaren kontra jarriaz edo desarrollo honen buruzagitza ber bera hartuaz. Honetan bereizten dira Estatu kapitalista ta sobietiarra. Biak "egituragain politikoak" dira, hots, biak "ekonomiaren estrukturak" halabehartuta ta zehaztuta daude. Baina halabehartze ta zehazketa hau Estatu kapitalistetan itsua den bitartean sobietiar Estaduak "zuzendu" ta "kontrola" dezake. Ekonomia kapitalistak Estadua menpeko duen bitartean, sobietiar Estadua da Herriaren ekonomia zuzentzen duena.

Egituragainaren eta basiaren arteko erlazioak, beraz, erabat diferenteak izango dira Estatu sozialista ta kapitalistetan. Sobie-

tiar Estaduak bere burua sozialistatzat du noski. Basiaren eta Estadu sozialistaren arteko erlazioak sobietarrek nola ikusten dituzten jakin ahal izateko Stalinek idatzitako “Marxismoa ta hizkuntzaren problemak” izeneko liburua kontuan izan behar dugu. Basiaren eta egituragainaren arteko erlazioa sobietiar Estaduan ez da antagonikoa Estadu kapitalistetan bezala. Horregatik sozialismogintzak eta komunismorainoko iraganbideak ez dute aurre-suposatzen sobietiar gizartearen eraberritzea, honen osaketa ta heltzea baizik.

Gertuagotik estudia dezagun basiaren eta egituragainaren arteko erlazio hau.

Marxentzat eta Engelsentzat ideologia ilusio bat da, baina derrigorrezko ilusioa. Benetako base sozialaren “kontraispilatzea” denez, ideologia egiaren parte bat da, baina egia hau oker eta zeharka adierazten da ideologian. Marxismoak ideologiaz duen usteak mogikortasun bat suposatzen du. Basiak ideologiari zenbat eta leku gutxiago utzi, zenbat eta gutxiago menderatu ta ezarritako ordenuari egokitu, orduan eta errealidadetik urrunduen dagoen ideologia (arte, literatura, filosofia) ordenu horrenganako oposizioaren babesean bihurtzeko joera izango du. Marxen ustean errealidadearen eta ideologiaren arteko egokitasun hori proletargoaren erreboluziogintzak bakarrik erdietsiko du. Baina Herri industriatsu aurreratutakoen desarrolloak erreboluzio sozialista galarazi duen bezala, marxismoak ideologiatik errealidadera pasatzeari buruz zuen konzeptua aldatu egin du. Proletargoak —mendebaleko gizarteetan— filosofia, hau izateratuaz, hiltzen ez badu, filosofia ez doa gizonaren atzetik, honen liberazioaren aurretik baizik.

Ikusi dugunez sobietiar marxismoak bere buruaz dionez sobietiar Estaduak pausu bat aurrera eman lezake basiaren eta egituragainaren arteko erlazioak aldatu gabe. Sobietiar sistimaren

kontrazioak ez dira antagonikoak, horregatik buruzagitza zientifiko batek zabalduko ditu bide berriak.

Sistema horretan interes orokarra Estatuarekin bat egiten da. Estadua, ordea, gizabanakoen interesetatik bereizitako batasun bat da. Gizabanakoen interesak oraindion asegabeak eta errealdadeak uxatzen dituztenak diren neurrian, ideologiaren mintzabidea bilatzen dute; eta beren indarra handiagoa da propaganda ofizialak base berria komunismoa giza--liberazioa eskeintzen duena dela dion neurrian. Arrazoi horregatik ideologiaren edozein trszendentziaren kontrako burruka sistimarentzat bizi ahal izateko burruka da. Fofosofiak dakarkien trszendentziaren arriskua filosofia teoria ofizialaren mendean jartzearekin konpondu nahi izan da. Oraindian izateratu gabeko libertadearen babesaren den metafisikaren ordean materialismo dialektikoa ezarriko da. Hortik mendebaleko filosofia "burgesen" kontrako burruka latza.

Era berean artearekin. Sobietiar estetikak dionez ez dago ia kontrakotasunik eta oposiziorik artearen eta zientziaren artean; artearen ideia ta logikarenak bakandu ezinak dira. Honela uxa daiteke edozein motako trszendentziaren usaia.

7.—Dialektikaren gorabeherak

Dialektika marxismoaren muinean dago. Sobietiar marxismoak ez ditu dialektikaren oinarrizko konzeptuak aldatu, baina dialektikaren zeregin ber bera aldatu du. Sobietiar marxismoan dialektikak pentsamentu kritikoa izatea utzi du ta arau orokarrez jantzitako "mundu ikusmolde" bat bilakatu da. Hori edozein errebisio baino okerragoa da. Aldaketa hau teoria marxista ideologian bihur erazi duen ber bera da. Teoria marxistak erreboluziogintzaren kontzientzia ta adierazbidea izateari uzterakoan ta ezarritako sistema zapaltzaile baten egituragainetan sartzerakoan,

bere burua hiltzen du. Pentsamentu dialektikoa filosofia sistima batean arautzen da. Dialektika bera logika formalean bihurtzen da. Metodua zena dotrina egiten da.

Ez Marxek eta ez Hegelek ez zuten dialektika metodu orokorra bezala osatu. Marxentzat, dialektika gizarte ta errealdade kontradiktorioentzat bakarrik da. Dialektikaren muina giza-liberazioa zen. Sobietiar marxismoarena ez. Ezin bestela izan, dialektikaren balioa klasedun gizarte baten kontradizioentzat bait da. Sobietiar marxismoak bere burua klasedun gizarte hori gaintitu balu bezala ikusten du. Teoria marxista "mundu ikusmolde" zientifiko orokar bat bihurtzen da. Postkapitalista gizarteetarako ez da teoria marxistan baliozko "mundu ikusmolderik". Izan ere, lege antagonikoak —dialektikaren sustraia eta horrexegatik marxismoarena ere bai gizadi liberatuarentzat ez dute zentzurik.

Marxismoa materialismo historikoa ta dialektikoa da. Hegelek dialektikaren arauak "logikaren zientzia" bezala, Unibertsalaren baitan desarrollatu zezazkean, Idearen baitan. Marxismoak ordea Idearen hegeldar teoria ukatzen duelako ezin dezake dialektika logika bezala desarrollatu ta zabaldu; bere Logos hori errealdade historikoan dago, bere orokortasuna historian dago.

Sobietiar marxismoak dialektika mundu ikusmolde zientifiko bat egiterakoan materialismoa dialektikoan eta historikoan bakandu egiten du. Dibisio honek ez zuen batere zentzurik izango Marxentzat, honentzat biak sinonimoak bai ziren. Marxismoan, historia zen dialektika halabehartu ta baliotzen zuena. Sobietiar marxismoan, historiak bere leku berezia du. Hor dago diferentzia guztia: marxista dialektikaren lekua historia da, sobietiar marxismoaren historiak leku *bat* du. Eta honetara historia gauzatu egiten da, bigarren naturaleza bat izatera heltzen da.

Ba dirudi, horregatik, lege dialektikoen alde objetibua ta halabeharrezkoa sendotu egiten direla, baina sobietiar marxismoak

praktikan halabeharrezkoa ukatu egiten du, nahi izateari ematen dio indarra. Determinismoaren eta boluntarismoaren artean, azkeneko hau hautatzen du. Joera honek Leninengan izan zuen hasiera ta Stalinekin sendotu zen. Alde subjektibua eragileek baldintza eta lege objektibuek baino inportantzia handiagoa hartu zuten.

Hala ere determinismoaren eta boluntarismoaren arteko oposizio abstraktua, eutsi ezin daitekeana da. Marxismoaren hasieratik sortu da bi alde hauen arteko problematika. Erreboluzio giroan bi aldeak ondo egokitzen dira, baina giro hori leundu, ahuldu edo galdu egiten denean alde subjektibuek hartu behar dute indarra. Buruzagiek, abangoardiko antolamentuek eta gidariek dira proletargoaren berehalako interesen eta benetako interesen arteko diferentzia ezagutu erazten jarraitu behar dutenak.

Bernsteinen errebisionismoarekin dialektika gelditu egiten da ta halabeharrezko aldea sendotu ta indartu. Lenin erreboluzio-gintzan bi aldeak egokitzen eta lotzen saiatzen da. Ta 1923 alde-arte lortzen du, baina orainarteko determinismo joeraren haziak ereiten ditu.

Oraingo sobietiar liburuak dialektikan halabeharra erdiko delarik idazten dira. Alde subjektibua ez da agertzen dialektika objektibuaren parte bezala, azkeneko honen ontzia bezala, esan betetzailerik bezala baizik. Alderdia ta bere buruzagitza bakarrik daude ahalmenuak dialektika interpretatzeko. Alde subjektibuen eta objektibuen arteko erlazioaz sobietiar marxismoak duen interpretazioak dialektika mekanika bihurtzen du. Lehenago esan dugun bezala sobietiar Estaduan —sobietiarrek diotenez noski— basiaren eta egituragainaren arteko erlazioak ez dira antagonikoak. Horregatik sobietiar gizartea sozialismotik komunismora Estadua gidatuta pasako da. Honela “ukazioaren ukazio legea” lege dialektiko nagusienetatik desagertu egiten da. Marxek zionez, sozialismoa da kapitalismoari buruz “ukazioaren ukazioa”. Alde horretatik dialektikaren sobietiar errebisioa “ortodoxoa” da. So-

bietiar marxistek sobietiar gizartea sozialista dela diotenez logikoa da gizarte horri dialektikaren aldetik izaera egokia ematea. Baina, hau egiterakoan, dialektika bera aldatu egiten da. Ba dirudi hau egiterakoan sobietiar Estaduak ezarritako ordenua justifikatzeko dialektika bat asmatu duela eta dialektika izan daitezkean alde kritikalarri ta aurrelarri guztiak baztertu nahi izan dituela. Sobietiar marxismoa litzake ezarritako ordenuaren interesean dialektikaren "geldiera", ideologia litzake benetako sozialismoaren geldieraren ondorioa.

8.—Batetik bestera

Sobieten Batasuneko politikagintza guztia sozialismotik komunismora pasatzeko zuzendua dago. Eta, sobietarrek diotenez, hori egiteko oinarriak jarriak daude. Baina pausu hori eman ahal izateko derrigorrezkoa da eboluzio "normala" izatea, hau da, Estadu sozialista ta kapitalisten artean gerlarik ez izatea. Stalinen azken iritziak, naiz eta Alderdiaren XX Biltzarrean bere jipoa hartu, neurri handi batean oraingo buruzagienak dira. Azken iritzi horietan ("Sozialismoaren ekonomia arazoak ESSB-en" liburuan) Stalinek Estadu sozialista ta inperialisten arteko gerlak ez zirela batertu ezinekoak zion. Esan dugunez, sobietiar Estaduak sozialismotik komunismorainoko pausua eman ahal izateko giro "normala" behar du. Honek zera esan nahi du: sobietarren eta kapitalisten artean zuzenki gerlarik ez izatea batetik eta inperialisten arteko etsaigoa ta burruka gero ta latzagoa izatea bestetik.

Leninen azken urteetan hasitako politikaren jarraipena da. Politika honek kapitalismoaren estabilizazioa kontuan izanik jokatzen zuen. Sobietarrek uste dutenez sobietiar Estadua indartzearekin sobietarren eta kapitalisten arteko gerla galerazten dute. Eta gerla galerazte honek inperialisten arteko etsaigoekin batera

posible egingo du erreboluzioa. Baina sobietiar Estadia indar-
tzeak berak uxatzen ditu inperialisten arteko etsaigoak.

Imperialisten arteko etsaigoa horiekin kontaktzen dutelako So-
bieten Batasunean barne politikak menderatzen du atzerri politika.
Barne politikaren funtzioan jartzen da atzerrikoa. Sobietiar Esta-
duaren hazikera da xederik nagusiena. Horrexegatik prest daude
edozein prezio pagatzera gerla uxatzeko. Izan ere sozialismotik
komunismora pasa ahal izateko basia (ekonomia, produtibitatea)
sendotu egin behar da.

Sobietiar Estadian ere ba dira kontradizioak indar produ-
zitzaileak produzioko erlazioen gonbarazioan aurreratuta daude-
lako. Ez dago egokitasunik. Baina desegokitasun hau gizarte ka-
pitalistetan antagonikoa den bitartean sozialistetan ez da anta-
gonikoa. Sobietiar Estadiak —eta honen izaera lehenago azaldu
dugu— berak hautsi lezake desegokitasun hori. Horregatik sozia-
lismotik kapitalismora pasatzea administrazio bidez egingo da.
Ez dira ahulduko ta desegingo horretarako Estadia ta adminis-
trazioa. Pausu hori poliki poliki emango da.

1961-gneko. Programak zionez, 1961-1970 epean Sobieten
Batasunean produzitutakoa, bizilagun bakoitzaren proportzioan,
Estadu Batuetan baino handiagoa izango zen. 1971-1980 epean,
komunismoaren base materiala ta teknika altxako zen. Eta ho-
nela, Estadiaren eta administrazioaren zuzenpean, helduko da so-
bietiar Estadia komunismora.

Marxek eta Engelsek alderdi sozialistei “gizartea” ta “herri
interesa” gizabanakoaren gaindik jasotzeko arriskua seinlatu
zieten. 1961-gneko. Programak ez du arrisku hori ebitatu.

Liberazioa administraziopean, sozialismogintza errepresio-
pean, kontradizio hauek sobietiar sistema sozialaren dinamika
ber bera kontraipilatzen dute. Sozialismogintza, beraz, bulego-
kraziaren menpean. Bainan ez dago hor karkoa. Arazoa zera da,
bulegokraziaren eusle diren ekonomia ta pilitika erlazio zapaltzai-

leak sobietiar Estaduaren xede orokarrenen eta sustraitueneren kontra ba ote doazten edo ez. Sobietiar marxismoaz egiten dugun analisisa zuzena baldin bada, erantzuna baiezkoa besterik ezin izan daiteke.

Esan den bezala, sobietiar Estaduak ez du aurrea hartuko inperialisten arteko etsaigoa lehertzen ez bada. Sobietarren alde-tikako politika "gogor" batek etsaigoa honen lehertzea urrundu egiten du ta kapitalismoaren aurrerapena sobietarrentzat heldu ezina bihurtu. Horregatik nazioarteko bake iraunkor batek bakarrrik babestu lezake sobietiar gizartearen barne-desarrolloa. Era honetara bakarrik pasa daiteke nagusitasuna burruka militar eta politikotik ekonomiaren burrukara, eta baita ere bulegokrazia stalinista astintzera.

Hori guztia egin ahal izateko derrigorrezkoa da industria-tzearen mail handi batera heltzea. Mail hau zenbait alorretan erdietsia dela Sobieten Batasunean ezin uka daiteke. Errealidade honek esplika dezake azken urte hauetako sobietar sistimaren liberazio gisa hori. Baina Ungariako gertaerak (irakurtzen ari geran liburua Txekoslobakiako inbasioa baino urte batzuek lehenago idatzia dago) liberalizazio honen mugak garbi agertzen dituzte. Izan ere, Stalinen garaian bezala, sozialismotik komunismora pasatzeak ez du esan nahi Estaduaren ahultzea ta eze-reztea. Estaduak hain indartsu jarraituko du. Izan ere gertaerek eta errealdadeek gero ta problema sakonagoak planteatzen dituzte. Horiek agintearen sendotzea dakarkite ondoriotzat. Sistima leuntzeak, gogortzeak bezala, kontrol planifikatu bat eskatzen du.

Dударик gabe, libertadearuntz, kantidadeari buruz, aurrerapenak egin dezazke, baina aurrerapen horiek ez dira kalidadearenak izatera iritxiko. Marxen eta Engelsen iritzian komunismoaren helburua "lana ezereztea" zen, sobietiar marxismoan berriz gizon guziak gizarte komunistan langileak izango dira.

Ekonomia ta industrietzea gehiagotu ta indartuko dira. Baina Marxek berak zion teknika neutroa zela. Makina berriak sozialismogintzarako edo kapitalismogintzarako erabil daitezkeela. Hau esatea kapitalismo helduak eta sozialismoak base tekniko berdina dutela esatea da. Horregatik esan daiteke elkar ukatu nahi diren bi gizarte sistimak, gure egunetan aurrerapen teknikoek duten joera jenerala agertzen dutela: teknika zapalketarako tresna lez erabiltzen dela.

9.—Mendebaleko etika eta sobietiar etika: bien arteko erlazioa

Orain arte esandakoetatik ikusten da burrukan dabilzan bi sistimek joera berdintsua azaltzen dutela: ba dirudi erabateko industrietzeak Mendebaleko ta Eguzkialdeko joerak elkartaritzen dituela. Teknikaren efikaziak kulturaren eta politikaren erdikoitzea ta koordinatzea ekarri du bi alderdi horietan. Mendebalean joera honek *humanismo liberalaren etika* usteldu du. Hala ere balioen sistema gorde egin da, nahiz eta errealidadeak gero ta gehiago gezurtatu sistema hori. Sobietiar Estaduan, erabateko industrietzea etika liberalarekin ezin egoki zitekean giroan egin da: orduz geroztik Estadu erreboluziolari horrek bere baliogo sistema propioa jaso du. Hala ere gure garaiko erabateko industrietzeak, bere teknika ta lan metoduarekin bi alde horien artean berdintasun bat sor erazten du. Berdintasun honek mendebaleko etikaren eta sobietiar etikaren arteko oposizio abstraktua baztertze-ra eta dudan jartzera bultzatzen gaitu.

Erdikoitasuna ta koordinazioa ez dira beraz libertadean eta gizatasunean egindako aurrerapenaren etsaiak. Are gehiago, XIX marxista ta marxista ez diren pentsalariak ezertan ados baldin badira industrietzea aurrerapenaren derrigorrezko oinarria dela esatean da. Protesta ez dute egingo industrietzeagatik, baizik

eta honen *antolaketa politikoagatik*. Industriatzearen antolaketa politikoak aurrerapenarentzat laguntzaile edo zapaltzaile izan daitezke.

Baina industriaren antolaketa ez du besterik gabe sobietiar etikaren muina esplikatzen eta horrexegatik ere ez honek mendebaleko etikarekin duen erlazioa. Bi etiken arteko erlazioa ikusteko lehendabizi bi etikak gonbaratuko ditugu. Gonbarazio honek bi etikek nahiko homogeneidade ba dutela suposatzen du. Sobietarrei etikaz hori suposatzea erraza baldin badirudi ez da berdin gertatzen mendebalekoarekin. Hala etika horretan jeneraliza daitezkean puntu orokar batzuek aurki ditzazkegu. Hauek dira:

1.—Libertatea da etika honen ezaugarririk handiena. Gizonak ezarritako halabeharretatik aske izan behar du zerbaiterako libre izan nahi badu.

2.—Libertate honek *arau etiko orokarki obligatzaileak* legezkatzen ditu.

3.—Gizabanakoaren legezko helburu etikoak bere honen osaketa onena adierazten dutenak dira. Baina gizabanakoaren osaketa hori bi arauen mendean dago.

Hauek dira: a) kristau etikaren edo bere laikitze humanistaren arau orokarrak; b) kolektibidade sozial eta politikoaren arau zehatzagoak.

4.—Bi arau mota hauek zerean finkatzen dira: a) Jainkoarengan eta edo “giza izaeran”; b) kolektibidade sozial eta politikoaren iraupenarengan eta hobetzearengan.

5.—Hala ere gizabanakoaren moralaren eta moral kolektiboaren artean ez dagoela fundamentuzko etsaigoarik uste da.

Etika hau, neurri handi batean, kristau tradizioan sustraitzen da. Kristau etikak “oposiziokoa” izateari utzi dionez geroztik, eta Estaduak berea egin duenez geroztik, filosofia moralek ezarritako zibilizazioa derrigorrean gizonaren ahalmenekin burrukan dela dioten heterodoxiak kondenatu ditu.

Hala ere beti izan dira filosofia "heretikoak". Denak kalidadez berria izan daitekean kondairaren hautamen bat egin dute. Kondaira berri honek ezarritako erakundeak desegin beharko ditu gizonak bere benetako ahalmenak bete ta zabaldu ahal izateko. Baita ere, heterodoxia guzti horiek, ezarritako gizartearen "ertzean" dauden behartsuen eta zenbait pentsalarien sinpatia bereganatzen dute. Heterodoxia hauek proposatzen duten moralak ezarritakoaren ukazioa da, baina, eta berean, bere hoiak eskeintzen dutela moral jatorra diote. Katolikotasunaren heterodoxiak kristautasunaren iturrira zihoazela ta benetako kristautasuna zekarkitela esan dute beti. XVI mendeko materialista ta eszeptiko handiek, Argien mendeko ezker-estremua eta honen ondorengo diren sozialista ta komunistek, bere filosofi "subversiboa", "iraultzailea" humanismoaren idealari erreferentzia eginaz justifikatzen dute. Marxismoak ere berdin. Marxek eta Engelsek beti esan dute humanista handien jarraitzaileak direla. Hau kontuan hartzen badugu sobietiar etikaren eta mendebaleko etikaren arteko erlazio historikoa ikusi al izango dugu.

Izan ere sobietiar etikak moral nagusiago bat dakarkiola dio. Pretensio hori marxismoaren eginkizun historikoan finkatzen da. Teoria honek ez du moral propiorik, baina humanismoaren etika *betetzen* duena dela demostratu nahi du. Horregatik, sobietiar filosofiaren sustrai historikoak ez dira Mendebalarentzat arrotz egiten (nahiz eta Sobieten Batasunaren interesen neurrian jarriak izan).

Ba da tesis bat marxismoak humanismoaren etika kapitalismoaren deformaziotik gorde duela diona. Tesis honek hau dio, laburki:

Mendebalean, herriak kristau-humanista etikaren espirituan hezituak izan dira. Bere harreman sakonenak espiritu honen konformidadean behar dutela uste izan da. Baina, ezarritako erakundeek ezinezkoa egiten dute hori egiaztatzea, injustiziaren, zapal-

ketaren eta errepresioaren eusleak direlako. Mendebaleko zibilizazioak diona bete ahal izateko desegin egin beharko dira beraz.

Sobietiar etikak mendebaleko etikan bakanduak dauden ideiak eta egiteak bateratzeko pretensioa du, honen balio moralak eta balio praktikoak bat egin nahi dituela dio. Hau hobeto aditu ahal izateko, libertadearen eta segurantzaren arteko erlazioa ikusi behar dugu. Libertadeak arriskua adierazten du eta horregatik segurantzaz mugatzen du. Bien artean, era horretara, sortzen den etsaigoa segurantzaz sendoaz eta libertadea ahulduaz konpontzen da, gehienetan, gaur eguneko gizarteetan. Hori da joera, gutxienez. Baina mendebaleko etikaren tradizinu ideologiko guztia joera honen kontra agertzen da; eta joera hau premiak eraginda balio liberalen kontra sendotzen denean, ideologiaren eta errealdadearen arteko diferentzia oraindik ere argiagoa egiten du. Kalterik gabe, ordea, sobietarren artean, libertade tradizionalak bazter daitezke, sobietiar marxismoaren iritzian segurantzaz ekonomikoan finkatzen ez diren bitartean, erabat ideologikoak direlako. Beharren menpetik askatzen ez diren bitartean behinepehin. Askatasun hau, Marxek dionez, gizonak bere lanaren morrontza austen ez duen bitartean ez da helduko. Izan ere "ekonomia", hau da, beharraren erresuma ezin daiteke behinere izan libertadearen erresuma.

10.—Etika hura: baliogoa politikatzea

Jabegoa pribatua ez bada ia gehiago gizabanakoa afirmatzeko bidea, nere "ni"-aren adierazlea beste "ni"-en kontra, orduan pertsona pribatuaren alor guztia, betidanik mendebalean jabegoa pribatuaren balioez betea, politikoa egiten da, eta lege honen bitartez gizartearen aferran bihurtzen da. Mendebaleko etikarentzat politikatze honen ondorioak penagarriak dira.

Pribatuaren "gizarteratzearekin", libertadearen muinari da-

gokionez, , gizabanakoa pertsona pribatua izatetik gizartekoa izatera iragiten da. Era honetara sobietiar moralak zeregin kolektibuen baten funtzioan jaio da. Sobietiar etika instrumentala izatera pasa da. Hala ere, ez da tresna hutsa izango etika hori; izan ere historiaren egoera berri batean jaio da. Komunismoaren moralaren funtzioa Leninek 1920-gn. urrilaren 2-an Errusiako Gazteria Komunistaren III Biltzar Nazionalan definitu zuen. Hauek izan ziren punturik nagusienak:

1.—Komunismoarena, moral tradizionalaren ukazioa da. Beste hitzetan esateko, erlijioan edo planteamentu idealistetan finkatzen diren moralak baztertzen ditu.

2.—Erabat proletargoaren klase burrukaren interesen mende izango den moral “komunista” berri bat afirmatzen da. Honekin ez da esan nahi “burges” balio etikoak ez direla onhartu behar. Eskatzen den gauza bakarra zera da: klase burrukaren epe bateko premiekin bat etortzea burges balio horiek.

Horiek, behar bada, alde negatibuak dira. Positibuki “komunistarentzat, moral guzia zerean finkatzen da: disziplina solidario batean eta esplotatzaileen kontrako proletargoaren burrukan”. Leninen definizioan, garbi dago, klaseen burrukatik at ez dago balio etikorik.

Sobietiar etikaren alde instrumentala izan da mendebaleko kritikaren aldetik erasoaldi gogorrenak jasan dituenak, “Helburuak medioak justifikatzen ditu”. Baina sobietiar etika utilitarismoa baino zerbait gehiago da.

Ez dugu ahaztu behar sobietiar gizartearen ezaugarri seinagarrienak bi direla:

1.—Batetik, bere antolaketak libertadearentzat baldintza sustatuak jaso dituela dio bere buruaz.

2.—Bestetik, “atzerapen ekonomikoaren” eta “kapitalisten etsaigoaren” zirkunstanziegatik, libertadearentzat ezarrita dauden

baldintza horiek ezin dezaiokete gizabanakoari behar hainako utilidaderik eman.

Libertaderako baldintzak ez dira honela aurre-baldintzak baizik; baldintza horiek izateratzea orandikan libre ez diren gizabanakoen ahaleginen ondorioa izango da.

Sobietar gizartearen bi alde hauen arteko egon-ezinak ematen dio bertako moralari dinamika berezi bat.

Libertadearen baldintzak gaurkoz bete gabeak direlako, du hainbeste indarra moral horretan gerokoak. Izan ere, geroko honek justifikatzen ditu gaurko lanak eta nekeak. Eta horretan sobietiar moralak mendebaleko moralaren antz handia du: bait dirudi geroko honek sobietiar moralaren trszendentziak edo idealismoak mendebaleko moralean duten zeregin bear bera duela. Gizonaren azken atsedena ez dago, mendebalean bezala, barne atse-dean edo beste mundu batean, oraingo gizartearen "epe berri" batean baizik. Eta honelako ikusmolde batean egia ez da fede batean finkatzen, sobietarren iritzian noski, baizik eta arrazoian eta analisi zientifiko batean, beste hitzetan esateko, premietan.

Ez dago ukatzerik arrazoiketa honek sistema errepresibu bat justifikatzeko balio izan duela. Morala, premiaren izenean, politikatu egin da eta errepresioaren zerbitzutan jarri.

Etika politikatzea mendebaleko filosofiaren hasieran eta finean ikusten da. Platonengan Hegelengan bezala, etikaren gaintasuna *herri arazoaren (res publica)*, Estaduaren gaintasunak menderatzen du. Aipatutako bi horietan ondorioa ez da pragmatismoa edo erlatibismoa, absolutismoa baizik. Moralaren problematika ez dago gizabanakoaren eta Estaduaren arteko kontrajar-tzean, edo bi moral diferenteen arteko etsaigoan, Estaduaren baitan izan daitekean jokabide moral edo inmorealean baizik. Ez da Sobieten Batasuna morala politikatzen hasi dena, mendebalekoak izan dira hori aspaldidanik egiten hasitakoak.

Giza balioek, eta batez ere libertadea, errealdadean izate-

ratzen ez diren bitartean, bere muina errealdade bihur eraz deza-
keten baldintzen mendean irauten dute. Errealdade egite hau
politikoa da, gizarte guzia jokoan jartzen duelako, ta ez gizaba-
nako bakarra. Libertadea izateratzeko bi gauza behar direla kon-
tuan izan behar da: ezarritako gizartea aldatu behar dela eta alda-
keta hau une horretako baldintza historikoen mendean dagoela.

Hau kontuan hartzen baldin badugu garbi ikusiko dugu bi
sistimek —mendebalekoa ta eguzkialdekoa— nahiz eta filosofi
desberdinekoak izan, *libertadea probisionalki premia historikoa-
ren eta politikoaren mendean kausitzen dutela.*

Horregatik sobietarrentzat inportantzia handiago du burges
etikari burruka egitea, biak zenbait gauzatan berdinak direla di-
ruditelako. Sobietarren filosofi moralaren balio handienak ikusita
mendebalekoen berdinak direla dirudite: erresponsabilidadea,
abertzaletasuna, lanean zaletasuna, urkoari kalte ez egitea, guzien
ona kontuan izatea.

1961-gn. Programan azaldutako komunista moralak indus-
triatzearen etikaren arau ezagunenak agertzen ditu:

—lanaren nagusitasuna.

—Herriaren onaren alde bakoitzak izardia atera beharra.

—eginkizun sozialaren kontzientzia handi bat.

—honestidadea, garbitasuna, xinpletasuna.

Arau hauek (ez dira aurrelariak) ez dute agertzen moral
berrikorik ezer. Gehiago oraindik, komunismorako pausua emate-
rako behar den “gizon berria” definitzerakoan gauza bildurga-
rriagoak ezagutzen dira: gizon berri honek bere baitan “aberasta-
sun espirituala, garbitasun morala ta perfekzio fisikoa” bilduko
ditu.

Sobietiar moralak kapitalismoaren moral idealistarekin antz
handiagoa du. Produktibidadeari buruz argi ageri da hori. Bai-
nan gainontzeko gauza guzietan ere bai.

Herri arazoa bertako diren gizabanakoen *arazoa* ez den bitartean, *herri arazoa* errepresibua izango da.

* * *

Hau da sobietiar marxismoaz M.-k diona. Laburpen bat da. Laburpen honetan, neronek nahi ez izanda ere, neretik asko jarriko nuen noski. Laburpena egiterakoan hautamenak egin behar izaten dira. Hautamenak egiterakoan —zer den inportanteena eta zer ez erabakitzerakoan— bakoitzaren kriterioak agintzen du. Laburtzea ta irakurtzea interpretazio bat egitea da besterik gabe. Hori da horri hauetan azaldu dena. Orain, gai hau pentsatu egin nahi nuke baina hori egitea beste baterako utzi beharko dut.